

پیش‌ها و پانچ‌ها

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوبه‌ها شیخ محمد صالح المنجد حفظه الله تعالى

موضوع:

احکام، روزه و اعتکاف

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پرسش

نویسنده: بیاتی

مسلمانان درباره‌ی اینکه شب قدر کدام شب است اختلاف دارند. نظر علامه منصور هاشمی خراسانی حفظه الله در این باره چیست؟

پاسخ

تاریخ: ۱۳۹۵/۳/۱۲

میان مسلمانان اختلافی نیست که شب قدر در ماه رمضان است و آن به دلیل سخن خداوند است که فرموده است: «إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ»؛ «ما آن را در شب قدر نازل کردیم» یعنی قرآن را و فرموده است: «شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ»؛ «ماه رمضان که قرآن در آن نازل شده است» و روایت عبادة بن صامت که گفته است: «أَخْبَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ عَنْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ، فَقَالَ: هِيَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ»؛ «رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم ما را از شب قدر خبر داد و فرمود: آن در ماه رمضان است» و روایت ابو ذر که گفته است: «قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَخْبِرْنِي عَنْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ، أَفِي رَمَضَانَ هِيَ، أَوْ فِي غَيْرِهِ؟ قَالَ: بَلْ هِيَ فِي رَمَضَانَ»؛ «گفتم: ای رسول خدا! من را از شب قدر خبر بده که آیا در رمضان است یا در ماه دیگر؟ فرمود: بلکه در رمضان است» و روایت ابو هریره که گفته است: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُبَشِّرُ أَصْحَابَهُ: قَدْ جَاءَكُمْ رَمَضَانُ، شَهْرٌ مُبَارَكٌ، فِيهِ لَيْلَةُ الْقَدْرِ»؛ «رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در حالی که اصحاب خود را بشارت می‌داد،

۱. القدر / ۱

۲. البقرة / ۱۸۵

۳. مسند أحمد، ج ۳۷، ص ۴۲۳؛ المعرفة والتاریخ للفسوی، ج ۱، ص ۳۸۶؛ المسند للشاشی، ج ۳، ص ۲۰۰؛ تلخیص المتشابه فی الرسم للخطیب البغدادی، ج ۱، ص ۹۸

۴. مسند أحمد، ج ۳۵، ص ۳۹۳؛ صحیح ابن خزیمه، ج ۳، ص ۳۲۱؛ شرح معانی الآثار للطحاوی، ج ۳، ص ۸۵؛ المستدرک علی الصحیحین للحاکم، ج ۱، ص ۶۰۳؛ فوائد أبي القاسم الحرفي (رواية الثقفی)، ص ۱۸۶؛ فضائل الأوقات للبيهقي، ص ۲۱۷

۵. سنن سعید بن منصور (تکملة التفسیر)، ج ۸، ص ۳۹۴؛ مصنف ابن ابی شیبة، ج ۲، ص ۲۷۰؛ مسند إسحاق بن راهویه، ج ۱، ص ۷۳؛ مسند أحمد، ج ۱۲، ص ۵۹؛ المنتخب من مسند عبد بن حمید، ص ۴۱۸؛ فضائل رمضان لابن أبي الدنيا، ص ۴۰؛ الأربعون لابن المقرئ، ص ۱۱۵؛ فضائل الأوقات للبيهقي، ص ۱۴۱

فرمود: رمضان شما را فرا رسیده، ماهی مبارک که در آن شب قدر است». آری، ابو بکر جصاص (د. ۳۷۰ق) در نظر شاذی گفته است: «إِنَّ لَيْلَةَ الْقَدْرِ غَيْرُ مَخْصُوصَةٍ بِشَهْرِ مِنَ السَّنَةِ، وَإِنَّهَا قَدْ تَكُونُ فِي سَائِرِ السَّنَةِ»^۱؛ «شب قدر مخصوص به یک ماه از سال نیست و ممکن است در ماه‌های دیگر سال نیز باشد» و قاضی خان (د. ۵۹۲ق) پنداشته که این نظر مشهور از ابو حنیفه است^۲ و هر دو آن را به عبد الله بن مسعود نسبت داده‌اند؛ چراکه او می‌گفت: «مَنْ يَقِمِ الْحَوْلَ يُصْنِئَهَا»؛ «هر کس کل سال را شب‌زنده‌داری کند، شب قدر را درک می‌کند»، ولی حق آن است که او چنین منظوری نداشته؛ چنانکه از زر بن حبیش روایت شده است که گفت: «قُلْتُ لِأَبِي بَنِي كَعْبٍ: أَخْبِرْنِي عَنْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ، فَإِنَّ أَحَاكَ ابْنَ مَسْعُودٍ يَقُولُ: مَنْ يَقِمِ الْحَوْلَ يُصْنِئَهَا، قَالَ: يَزْحَمُ اللَّهُ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ! لَقَدْ عَلِمَ أَنَّهَا فِي رَمَضَانَ، وَلَكِنَّهُ عَمَى عَلَى النَّاسِ لَيْلًا يَتَكَلَّمُونَ، وَالَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ إِنَّهَا لَفِي رَمَضَانَ»^۳؛ «به ابی بن کعب گفتم: من را از شب قدر خبر بده؛ چراکه برادرت ابن مسعود می‌گوید: هر کس کل سال را شب‌زنده‌داری کند، آن را درک می‌کند، گفت: خداوند ابو عبد الرحمن را بیخشايد! او می‌دانست که آن در رمضان است، ولی بر مردم پوشیده داشت تا به آن تکیه نکنند، اما سوگند به کسی که کتاب را بر محمد صلی الله علیه و آله و سلم نازل کرد، آن در رمضان است» و نظر صحیح از ابو حنیفه نیز همین است که شب قدر در رمضان است، ولی بین روزهای آن پیش یا پس می‌افتد^۴؛ چنانکه از سخن طحاوی (د. ۳۲۱ق) در «شرح معانی الآثار» پیداست^۵ و بر این اساس، میان اهل علم در این باره اختلافی نیست ان شاء الله و اختلاف تنها در آن است که این شب کدام یک از شب‌های رمضان است و آن نیز به دلیل وجود اختلاف در روایات است؛ زیرا برخی روایات بر این دلالت دارند که آن شب هفدهم است؛ چنانکه از عبد الله بن مسعود روایت شده است که گفت: «الْتَمِسُوا لَيْلَةَ الْقَدْرِ لَيْلَةَ سَبْعِ عَشْرَةَ، فَإِنَّهَا صَبِيحَةُ بَدْرِ، يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ التَّقَى الْجَمْعَانِ»^۶؛ «شب قدر را در شب هفدهم بجوئید؛ زیرا صبح آن روز بدر است، روز جدایی، روزی که دو گروه با هم رویارو شدند» و روایت شده است که از زید بن ارقم درباره‌ی شب قدر سؤال شد، پس گفت:

۱. أحكام القرآن للجصاص، ج ۳، ص ۶۴۱

۲. بنگرید به: تبیین الحقائق شرح کنز الدقائق وحاشیة الشلبی للفخر الزیلعی، ج ۱، ص ۳۴۷؛ التوضیح لشرح الجامع الصحیح لابن الملتن، ج ۱۳، ص ۵۹۴؛ عمدة القاری للعینی، ج ۱۱، ص ۱۳۱؛ شرح سنن ابن ماجه للسیوطی وغیره، ص ۱۲۶؛ إرشاد الساری لشرح صحیح البخاری للقسطانی، ج ۳، ص ۴۲۷.

۳. السنن المأثورة للشافعی، ص ۳۱۳؛ مصنف عبد الرزاق، ج ۴، ص ۲۵۲؛ مسند الحمیدی، ج ۱، ص ۳۶۷؛ مصنف ابن ابی شیبة، ج ۲، ص ۲۵۱؛ مسند أحمد، ج ۲۵، ص ۱۲۲؛ المنتخب من مسند عبد بن حمید، ص ۸۵؛ صحیح مسلم، ج ۲، ص ۱۷۸؛ سنن ابی داود، ج ۲، ص ۵۱؛ سنن الترمذی، ج ۵، ص ۴۴۵؛ تاریخ الكبير لابن أبي خيثمة (السفر الثالث)، ج ۳، ص ۱۶۸؛ مختصر قيام الليل وقيام رمضان وكتاب الوتر للمروزي، ص ۲۵۶؛ السنن الكبرى للنسائي، ج ۳، ص ۴۰۱.

۴. بنگرید به: المبسوط للسرخسی، ج ۳، ص ۱۲۸؛ بحر المذهب للرویانی، ج ۲، ص ۳۱۷؛ الشرح الكبير للرافعی، ج ۶، ص ۴۷۹.

۵. نگاه کنید به: شرح معانی الآثار للطحاوی، ج ۳، ص ۹۴.

۶. مصنف عبد الرزاق، ج ۴، ص ۲۵۱؛ سنن سعید بن منصور (بداية التفسیر)، ج ۵، ص ۲۱۸؛ مصنف ابن ابی شیبة، ج ۲، ص ۲۵۱؛ مختصر قيام الليل وقيام رمضان وكتاب الوتر للمروزي، ص ۲۵۷؛ المعجم الكبير للطبراني، ج ۹، ص ۲۲۱.

«هِيَ لِسَبْعِ عَشْرَةَ لَا شَكَّ فِيهَا، لَيْلَةُ الْفُرْقَانِ يَوْمَ التَّقَى الْجَمْعَانِ»^۱؛ «آن بدون شک شب هفدهم است، در شب جدایی، روزی که دو گروه با هم رویارو شدند» و از قره بن خالد روایت شده است که گفت: «سَأَلْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ قَاسِمٍ عَنِ لَيْلَةِ الْقَدْرِ، فَقَالَ: كَانَ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ يُعْطِمُ سَابِعَةَ عَشْرٍ، وَيَقُولُ: هِيَ وَقَعَةُ بَدْرٍ»^۲؛ «از عبد الرحمن بن قاسم درباره‌ی شب قدر سؤال کردم، پس گفت: زید بن ثابت شب هفدهم را بزرگ می‌داشت و می‌گفت: آن (شب) واقعه‌ی بدر است» و برخی روایات بر این دلالت دارند که آن شب نوزدهم است؛ چنانکه از طریقی دیگر از عبد الله بن مسعود روایت شده است که گفت: «الْتَمَسُوا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي تِسْعِ عَشْرَةَ لَيْلَةً مِنْ رَمَضَانَ، فَإِنَّهَا لَيْلَةُ بَدْرٍ»^۳؛ «شب قدر را در شب نوزدهم از رمضان بجوید؛ چراکه آن شب بدر است» و در روایتی دیگر آمده است که گفت: «تَحَرَّوْهَا لِإِحْدَى عَشْرَةَ تَبْقَى صَبِيحَةَ بَدْرٍ، فَإِنَّ الشَّمْسَ تَطْلُعُ كُلَّ يَوْمٍ بَيْنَ قَرْنَيْ الشَّيْطَانِ، إِلَّا صَبِيحَةَ بَدْرٍ، فَإِنَّهَا تَطْلُعُ بَيْضَاءَ لَيْسَ لَهَا شُعَاعٌ»^۴؛ «آن را در یازدهمین شب باقی‌مانده بجوید که صبح بدر است؛ چراکه خورشید هر روز میان دو شاخ شیطان طلوع می‌کند، مگر در صبح بدر که به رنگ سپید و بدون شعاع طلوع می‌کند» و از زید بن ارقم نیز از طریقی دیگر روایت شده است که گفت: «هِيَ لَيْلَةُ تِسْعِ عَشْرَةَ، لَيْلَةُ الْفُرْقَانِ لَيْلَةُ التَّقَى الْجَمْعَانِ»^۵؛ «آن شب نوزدهم است، شب جدایی، شبی که دو گروه با هم رویارو شدند» و از زید بن ثابت روایت شده است: «أَنَّه كَانَ لَا يُحْيِي لَيْلَةً مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ كَمَا يُحْيِي لَيْلَةَ تِسْعِ عَشْرَةَ، وَيُصْبِحُ وَجْهَهُ مُصْفَرًّا مِنْ أَثَرِ السَّهْرِ، فَقِيلَ لَهُ، فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فَرَّقَ فِي صَبِيحَتِهَا بَيْنَ الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ»^۶؛ «او هیچ شبی از ماه رمضان را احیا نمی‌گرفت آن گونه که در شب نوزدهم احیا می‌گرفت و در حالی صبح می‌کرد که چهره‌اش در اثر شب‌زنده‌داری زرد می‌شد، پس (در این باره) به او گفته شد، پس گفت: خداوند عز و جل در صبح آن میان حق و باطل جدایی انداخته است» و برخی روایات بر این دلالت دارند که آن شب بیست و یکم است؛ چنانکه از ابوسعید خدری روایت شده است که گفت: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةَ إِحْدَى وَعِشْرِينَ: إِنِّي أَرَيْتُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ كَأَنِّي أُرَانِي أَسْجُدُ فِي الْمَاءِ وَالطِّينِ، قَالَ: فَأَمْطَرَتِ السَّمَاءُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ، وَكَانَ الْمَسْجِدُ عَلَى عَرِيشٍ، فَوَكَفَ الْمَسْجِدُ، فَأَبْصَرْتُ عَيْنَايَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ انْصَرَفَ وَعَلَى جَبْهَتِهِ وَأَنْفِهِ أَثَرُ الْمَاءِ وَالطِّينِ مِنْ صُبْحِ لَيْلَةِ إِحْدَى وَعِشْرِينَ»^۷؛

۱. مصنف ابن ابی شیبہ، ج ۲، ص ۳۲۶؛ الضعفاء الكبير للعقيلي، ج ۱، ص ۳۲۰؛ المعجم الكبير للطبراني، ج ۵، ص ۱۹۸؛ المؤلف والمختلف للدارقطني، ج ۲، ص ۸۵۹
۲. سيرة ابن اسحاق، ص ۱۳۰
۳. تاريخ الطبري، ج ۲، ص ۴۱۸؛ شرح معاني الآثار للطحاوي، ج ۳، ص ۹۲؛ المستدرک علی الصحیحین للحاکم، ج ۳، ص ۲۳
۴. مصنف ابن ابی شیبہ، ج ۲، ص ۲۵۰؛ مسند البزار، ج ۵، ص ۶۰
۵. مصنف ابن ابی شیبہ، ج ۲، ص ۳۲۶؛ المؤلف والمختلف للدارقطني، ج ۲، ص ۸۵۹؛ فضائل الأوقات للبيهقي، ص ۲۳۶
۶. تاريخ الطبري، ج ۲، ص ۴۱۹
۷. موطأ مالك (رواية يحيى)، ج ۱، ص ۳۱۹؛ حديث علي بن حجر عن إسماعيل بن جعفر، ص ۲۸۹؛ السنن المأثورة للشافعي، ص ۳۲۴؛ مصنف عبد الرزاق، ج ۴، ص ۲۴۸؛ صحيح البخاري، ج ۳، ص ۴۶؛ صحيح مسلم، ج ۳، ص ۱۷۱؛ سنن أبي داود، ج ۲، ص ۵۲؛ مختصر قيام الليل وقيام رمضان وكتاب الوتر للمروزي، ص ۲۵۶؛ سنن النسائي، ج ۳، ص ۷۹

«رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در شب بیست و یکم فرمود: شب قدر در خواب به من نشان داده شد؛ چنانکه گویی در خواب دیدم که در آب و گل سجده می‌کنم، (ابوسعید) گفت: پس آن شب آسمان باریدن گرفت و مسجد سایه‌بانی داشت که آب از آن چکه می‌کرد، پس دو چشمم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را دید که از نماز صبح برگشت در حالی که بر پیشانی و بینی اش اثر آب و گل بود در صبح شب بیست و یکم» و برخی روایات بر این دلالت دارند که آن شب بیست و سوم است؛ چنانکه از عبد الله بن انیس جُهَنی روایت شده است که گفت: «سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: التَّمِسُوهَا اللَّيْلَةَ، وَتِلْكَ اللَّيْلَةُ لَيْلَةُ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ»^۱؛ «شنیدم رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم می‌فرماید: آن را در امشب بجوید و آن شب، شب بیست و سوم بود» و در روایتی دیگر آمده است: «أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ أَنَيْسِ الْجُهَنِيَّ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي رَجُلٌ شَاسِعُ الدَّارِ، فَمُرْنِي لَيْلَةً أَنْزِلَ لَهَا، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: انزِلْ لَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ مِنْ رَمَضَانَ»^۲؛ «عبد الله بن انیس جهنی به رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم گفت: ای رسول خدا! خانه‌ی من دور است، پس مرا به شبی امر کن که در آن (در مسجد) حضور یابم، پس رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم به او فرمود: شب بیست و سوم رمضان حاضر شو». و اقدی (۲۰۷.دق) گفته است: «فَسَمَى النَّاسُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ الَّتِي يَنْزِلُ فِيهَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَنَيْسٍ لَيْلَةَ الْجُهَنِيِّ، وَرَغِبُوا فِي إِحْيَاءِ تِلْكَ اللَّيْلَةِ، وَيَرَوْنَ أَنَّهَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ»^۳؛ «پس مردم شبی که عبد الله بن انیس حضور می‌یافت را شب جهنی نامیدند و به شب‌زنده‌داری در آن شب مشتاق شدند و چنین اعتقاد یافتند که آن، شب قدر در ماه رمضان است» و برخی روایات بر این دلالت دارند که آن شب بیست و چهارم است؛ چنانکه از بلال روایت شده است که گفت: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: «لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ أَرْبَعٍ وَعِشْرِينَ»^۴؛ «شب قدر، شب بیست و چهارم است» و از ابن عباس روایت شده است که گفت: «أَتَيْتُ فِي مَنَامِي فِي رَمَضَانَ وَأَنَا نَائِمٌ، فَقِيلَ لِي: اللَّيْلَةُ لَيْلَةُ الْقَدْرِ، فَاسْتَيْقَظْتُ، فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي، فَأَخَذْتُ بِطَنْبِ الْفُسْطَاطِ، فَإِذَا هِيَ لَيْلَةُ أَرْبَعٍ وَعِشْرِينَ، فَظَلَرْتُ إِلَى الشَّمْسِ صَبِيحَتَهَا، فَإِذَا لَيْسَ لَهَا شُعَاعٌ»^۵؛ «در رمضان خواب دیدم که به من گفته شد:

۱. احادیث یزید بن ابی حبیب المصري (ضمن احادیث الشیوخ الکبار)، ص ۲۲؛ مسند ابن ابی شیبہ، ج ۲، ص ۳۴۸؛ مسند أحمد، ج ۲۵، ص ۴۳۷؛ صحیح ابن خزیمه، ج ۳، ص ۳۲۸
 ۲. موطأ مالک (روایة یحیی)، ج ۱، ص ۳۲۰؛ مصنف عبد الرزاق، ج ۴، ص ۲۵۰؛ الطبقات الکبری لابن سعد، ج ۴، ص ۴۰۰؛ سنن ابی داود، ج ۲، ص ۵۲؛ المعرفة والتاریخ للفسوی، ج ۱، ص ۴۰۸؛ التاریخ الکبیر لابن ابی خیثمة (السفر الثانی)، ج ۱، ص ۳۴۳؛ مختصر قیام اللیل وقیام رمضان وکتاب الوتر للمروزی، ص ۲۵۴؛ صحیح ابن خزیمه، ج ۳، ص ۳۳۴
 ۳. الطبقات الکبری لابن سعد، ج ۴، ص ۴۰۰
 ۴. مسند أحمد، ج ۳۹، ص ۳۲۳؛ المعرفة والتاریخ للفسوی، ج ۲، ص ۲۲۲؛ مسند البزار، ج ۴، ص ۲۱۱؛ مختصر قیام اللیل وقیام رمضان وکتاب الوتر للمروزی، ص ۲۵۶؛ شرح معانی الآثار للطحاوی، ج ۳، ص ۹۲؛ المسند للشاشی، ج ۲، ص ۳۶۷؛ المعجم الکبیر للطبرانی، ج ۱، ص ۳۶۰
 ۵. مسند ابی داود الطیالسی، ج ۴، ص ۳۹۲

امشب شب قدر است، پس بیدار شدم و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را یافتم که نماز می‌گزارد، پس از ریسمان خیمه گرفتم و آن شب بیست و چهارم بود، پس صبحش به خورشید نگاه کردم و آن را دیدم که شعاعی نداشت» و برخی روایات بر این دلالت دارند که آن شب بیست و هفتم است؛ چنانکه از معاویه روایت شده است که گفت: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: **«لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةٌ سَبْعٌ وَعِشْرِينَ»**^۱؛ «شب قدر شب بیست و هفتم است» و از ابن عمر روایت شده است که گفت: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: **«مَنْ كَانَ مُتَحَرِّبَهَا، فَلْيَتَحَرَّهَا فِي لَيْلَةِ سَبْعٍ وَعِشْرِينَ»**^۲؛ «هر کس به دنبال آن است، باید آن را در شب بیست و هفتم بجوید» و روایت شده است که ابی بن کعب قاطعانه سوگند می‌خورد که آن شب بیست و هفتم است و می‌گفت: **«نَعْلَمُ ذَلِكَ بِالْآيَةِ الَّتِي أَخْبَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ، أَنَّ الشَّمْسَ تَطْلُعُ صَبِيحَةَ ذَلِكَ الْيَوْمِ لَا شُعَاعَ لَهَا»**^۳؛ «آن را با نشانه‌ای که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم ما را آگاه ساخت تشخیص می‌دهیم که خورشید در صبح آن روز در حالی طلوع می‌کند که شعاع ندارد» و از زر بن حبیش روایت شده است که گفت: **«كَانَ عُمَرُ، وَحَدَيْقَةُ، وَنَاسٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ لَا يَشْكُونَ أَنَّهَا لَيْلَةُ سَبْعٍ وَعِشْرِينَ»**^۴؛ «عمر، حدیفه و جمعی از اصحاب رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم تردید نداشتند که آن شب بیست و هفتم است» و برخی روایات بر این دلالت دارند که آن آخرین شب رمضان است؛ چنانکه از طریقی دیگر از معاویه روایت شده است که گفت: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: **«الْتَمِسُوا لَيْلَةَ الْقَدْرِ آخِرَ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ»**^۵؛ «شب قدر را در آخرین شب از رمضان بجوید» و در روایت ابو بکر و عبادة بن صامت آمده است: **«أَوْ آخِرَ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ»**^۶؛ «یا آخرین شب از رمضان».

این‌ها روایات رسیده است که اختلاف بسیاری در آن‌ها یافت می‌شود و سبب اختلاف -فارغ از اشتباه راویان در برخی از آن‌ها- این است که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم شب قدر را برای مردم تعیین نفرمود، بلکه برایشان مبهم ساخت؛ خواه به این دلیل که خود از آن آگاهی نداشت،

۱. مسند ابی داود الطیالسی، ج ۲، ص ۳۱۱؛ سنن ابی داود، ج ۲، ص ۵۳؛ مختصر قیام اللیل و قیام رمضان و کتاب الوتر للمروزی، ص ۲۵۳؛ شرح معانی الآثار للطحاوی، ج ۳، ص ۹۳؛ صحیح ابن حبان، ج ۵، ص ۱۷۹.
 ۲. مسند ابی داود الطیالسی، ج ۳، ص ۴۰۶؛ مسند أحمد، ج ۱۰، ص ۴۹۴؛ المنتخب من مسند عبد بن حمید، ص ۲۵۳؛ السنن الکبری للبیهقی، ج ۴، ص ۵۱۱.
 ۳. مسند أحمد، ج ۳۵، ص ۱۲۲؛ صحیح مسلم، ج ۳، ص ۱۷۳؛ التاریخ الکبیر لابن ابی خنیمة (السفر الثالث)، ج ۳، ص ۱۶۸؛ السنن الکبری للنسائی، ج ۳، ص ۴۰۱؛ صحیح ابن خزیمة، ج ۳، ص ۳۳۱.
 ۴. مصنف ابن ابی شیبة، ج ۲، ص ۲۵۰.
 ۵. مختصر قیام اللیل و قیام رمضان و کتاب الوتر للمروزی، ص ۲۵۳؛ صحیح ابن خزیمة، ج ۳، ص ۳۳۰.
 ۶. بنگرید به: مسند ابی داود الطیالسی، ج ۲، ص ۲۰۶؛ مسند أحمد، ج ۲۴، ص ۴۴، ج ۳۷، ص ۴۲۳؛ مسند البزار، ج ۹، ص ۱۳۰؛ السنن الکبری للنسائی، ج ۳، ص ۴۰۰؛ صحیح ابن خزیمة، ج ۳، ص ۴۲۴.

خواه به این دلیل که آگاهی داشت ولی فراموش کرده بود، خواه به این دلیل که آگاهی داشت و به یاد می آورد، ولی می خواست که بر مردم مبهم سازد تا بیش از یک شب در کوشش شوند و از زینب دختر ام سلمه روایت شده است که گفت: «لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ يَعْلَمُهَا!»؛ «رسول خدا صَلَّى الله عليه و آله و سلم از شب قدر آگاهی نداشت» و از ابو قلابه روایت شده است که گفت: «لَيْلَةُ الْقَدْرِ يَنْتَقِلُ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ فِي وَتْرٍ»؛ «شب قدر بین شبهای فرد دهه‌ی آخر جابجا می شود» و در روایت دیگر آمده است که گفت: «لَيْلَةُ الْقَدْرِ تَجُولُ فِي لَيَالِي الْعَشْرِ كُلِّهَا»؛ «شب قدر در همه‌ی شبهای دهه‌ی آخر می گردد» و بسیاری از اهل علم سخن او را پسندیده‌اند و معنای آن این است که شب قدر شب معینی نیست و از این رو، رسول خدا صَلَّى الله عليه و آله و سلم از آن آگاهی نداشت، ولی بیشتر روایات بر این دلالت دارند که آن حضرت از آن آگاهی داشت، ولی فراموش کرده بود؛ چنانکه از ابو سعید خدری روایت شده است که گفت: «جَاوَزَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ الْعَشْرَ الْوَسْطَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ، فَلَمَّا أَصْبَحَ مِنْ عَشْرِينَ رَجَعَ وَرَجَعْنَا مَعَهُ، فَتَأَمَّ، فَأَرَى لَيْلَةَ الْقَدْرِ، فَأَنْسِيَهَا، فَلَمَّا كَانَ الْعَشِيُّ جَلَسَ عَلَى الْمُنْبَرِ، فَخَطَبَ النَّاسَ فَقَالَ: إِنِّي قَدْ أَرَيْتُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ، فَأَنْسَيْتُهَا، فَأَبْتَغُوهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ فِي الْوَتْرِ مِنْهَا، فَإِنَّ اللَّهَ وَتَرٌ يُحِبُّ الْوَتْرَ»؛ «رسول خدا صَلَّى الله عليه و آله و سلم دهه‌ی دوم از ماه رمضان را در مسجد معتکف شد، پس چون صبح روز بیستم فرارسید، به منزل بازگشت و ما نیز با او بازگشتیم، سپس خوابید و شب قدر در خواب به او نشان داده شد، ولی چیزی آن را از یادش برد، پس چون شب فرا رسید بر منبر رفت و مردم را مخاطب ساخت و فرمود: هرآینه شب قدر در خواب به من نشان داده شد، ولی چیزی آن را از یاد من برد، پس آن را در شبهای فرد از دهه‌ی آخر ماه رمضان بجوئید؛ چراکه خداوند فرد است و فرد را دوست می دارد» و از کعب بن مالک انصاری روایت شده است که گفت: رسول خدا صَلَّى الله عليه و آله و سلم بر منبر فرمود: «إِنِّي حَزَجْتُ وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أُخْبِرَكُمْ بَلَيْلَةِ الْقَدْرِ، فَأَنْسَيْتُهَا، فَالْتَمِسُوهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ فِي الْوَتْرِ»؛ «من بیرون شدم تا شما را از شب قدر خبر دهم، ولی چیزی آن را از یاد من برد، پس آن را در شبهای فرد از دهه‌ی آخر بجوئید» و از فلتنان بن عاصم روایت شده است که گفت: رسول خدا صَلَّى الله عليه و آله و سلم فرمود: «إِنِّي رَأَيْتُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ، فَأَنْسَيْتُهَا، فَاطْلُبُوهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ وَتَرًا»؛

۱. مختصر قیام اللیل و قیام رمضان و کتاب الوتر للمروزی، ص ۲۴۷

۲. مصنف عبد الرزاق، ج ۴، ص ۲۵۲

۳. مصنف ابن ابی شیبہ، ج ۲، ص ۳۲۶؛ سنن الترمذی، ج ۳، ص ۱۴۹

۴. حدیث علی بن حجر عن إسماعیل بن جعفر، ص ۲۸۹؛ مصنف عبد الرزاق، ج ۴، ص ۲۴۸؛ مصنف ابن ابی شیبہ، ج ۲، ص ۳۲۶؛

مسند أحمد، ج ۱۸، ص ۱۲۷؛ سنن ابن ماجه، ج ۱، ص ۵۶۱؛ مسند ابی یعلی، ج ۲، ص ۴۶۲

۵. مسند ابی داود الطیالسی، ج ۲، ص ۳۰۰؛ المعجم الکبیر للطبرانی، ج ۱۹، ص ۱۰۳

۶. مصنف ابن ابی شیبہ، ج ۲، ص ۲۵۲؛ الأحاد والمثنائی لابن ابی عاصم، ج ۲، ص ۲۸۲؛ مسند البزار، ج ۹، ص ۱۴۳

«من شب قدر را دیدم، ولی چیزی آن را از یاد من برد، پس آن را در شب‌های فرد از دهه‌ی آخر طلب کنید» و از ابن عباس روایت شده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم شتابان به سوی آن‌ها رفت، طوری که با سرعت خود آن‌ها را نگران کرد، پس چون به آن‌ها رسید فرمود: «جِئْتُ مُسْرِعًا أَخْبِرُكُمْ بِلَيْلَةِ الْقَدْرِ، فَأَنْسِيتُهَا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ، وَلَكِنْ التَّمَسُّوْهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ»؛ «شتابان به سوی شما آمدم تا شما را از شب قدر خبر دهم که در میان راه چیزی آن را از یاد من برد، ولی آن را در دهه‌ی آخر از رمضان بجوئید» و از جابر بن سمرة روایت شده است که گفت: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: «التَّمَسُّوْا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ فِي وَتْرٍ، فَإِنِّي قَدْ رَأَيْتُهَا فَتَسَبَّيْتُهَا، هِيَ لَيْلَةُ مَطَرٍ وَرِيحٍ»؛ «شب قدر را در دهه‌ی آخر رمضان در شبی فرد بجوئید؛ چراکه من آن را دیدم ولی چیزی آن را از یادم برد، آن شب بارش و باد است» و از عبد الله بن انیس روایت شده است که گفت: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: «رَأَيْتُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ، ثُمَّ أَنْسِيتُهَا، وَأُرَانِي صَبِيحَتَهَا أُسْجِدُ فِي مَاءٍ وَطِينٍ»؛ «شب قدر را دیدم، سپس چیزی آن را از یاد من برد و در خواب دیدم که در آب و گل سجده می‌کنم» و از عبد الله بن مسعود روایت شده است که گفت: «سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ عَنْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ، فَقَالَ: كُنْتُ عَلِمْتُهَا ثُمَّ اخْتَلَسْتُ مِنِّْي، فَأَرَى أَنَّهَا فِي رَمَضَانَ، فَاطْلُبُوهَا فِي تِسْعِ بَقِيْنَ، أَوْ سَبْعِ بَقِيْنَ، أَوْ ثَلَاثِ بَقِيْنَ، وَآيَةُ ذَلِكَ الشَّمْسُ لَيْسَ لَهَا شِعَاعٌ»؛ «از رسول خدا درباره‌ی شب قدر سؤال شد، پس فرمود: آن را می‌دانستم ولی از من سلب شد، پس چنین می‌بینم که آن در رمضان است، پس آن را در شب نهم از آخر، یا شب هفتم از آخر، یا شب سوم از آخر طلب کنید و نشانه‌ی آن آفتاب است که شعاع ندارد» و درباره‌ی علت فراموش شدن آن سه روایت رسیده است: یکم روایت ابو هریره است که گفت: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: «أَرَيْتُ لَيْلَةَ الْقَدْرِ، ثُمَّ أُيَقَطَّنِي بَعْضُ أَهْلِي فَنَسِيتُهَا، وَالتَّمَسُّوْهَا فِي الْعَشْرِ الْعَوَاكِرِ»؛ «شب قدر در خواب به من نشان داده شد، پس یکی از افراد خانواده‌ام من را بیدار کرد و آن را فراموش کردم، ولی آن را در ده روز باقی‌مانده بجوئید»؛ دوم روایت عبد الله بن مسعود است که گفت: «تَدَاكَرْنَا لَيْلَةَ الْقَدْرِ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: أَتَدْكُرُونَ لَيْلَةَ كُنَّا بِقَاعِ كَذَا وَكَذَا، لَيْلَةَ كَانَ الْقَمَرُ كَقَلْفَةِ الصَّخْفَةِ؟ قَالَ: فَتَدَاكَرْنَا تِلْكَ اللَّيْلَةَ، فَلَمْ تُثَبِّتْهَا»؛ «نزد پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم درباره‌ی شب قدر گفتگو می‌کردیم،

۱. مسند أحمد، ج ۴، ص ۱۸۳؛ الأدب المفرد للبخاري، ص ۲۸۳؛ المعجم الكبير للطبراني، ج ۱۲، ص ۱۱۰
 ۲. مسند أحمد، ج ۳۴، ص ۴۷۳؛ مسند البزار، ج ۱۰، ص ۱۸۵؛ المعجم الكبير للطبراني، ج ۲، ص ۲۳۱
 ۳. مختصر قیام اللیل و قیام رمضان و کتاب الوتر للمروزي، ص ۲۵۴؛ المعجم الكبير للطبراني، ج ۱۳، ص ۱۴۳
 ۴. الثاني من أجزاء أبي علي بن شاذان، ص ۲۶؛ حديث شعبة لمحمد بن العباس بن نجیح البغدادي، ص ۷؛ أخبار أصبهان لأبي نعيم الأصبهاني، ج ۱، ص ۱۸۵
 ۵. الجامع لابن وهب، ص ۱۸۵؛ مسند الدارمي، ج ۲، ص ۱۱۱۸؛ صحيح مسلم، ج ۳، ص ۱۷۰؛ مختصر قیام اللیل و قیام رمضان و کتاب الوتر للمروزي، ص ۲۵۲؛ السنن الكبرى للنسائي، ج ۳، ص ۳۹۶؛ صحيح ابن خزيمة، ج ۳، ص ۳۳۳
 ۶. الآثار لأبي يوسف، ص ۱۸۱

پس فرمود: آیا آن شبی که در فلان دشت بودیم را به یاد می آورید؟ شبی که ماه مانند نیم کاسه‌ای بود؟ گفت: پس درباره‌ی آن شب گفتگو کردیم، ولی آن را به یاد نیاوردیم» و این یعنی فراموش شدن آن به خاطر مرور زمان بوده است؛ سوم روایت عبادة بن صامت و دیگران است مبنی بر اینکه رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بیرون شد تا از شب قدر خبر دهد، پس دید که دو نفر از مسلمانان با هم نزاع می کنند، پس فرمود: «إِنِّي خَرَجْتُ أَخْبِرُكُمْ بِلَيْلَةِ الْقَدْرِ، فَتَلَاخِي فُلَانٌ وَفُلَانٌ، فَاخْتَلَجَتْ مِنِّي، وَعَسَى أَنْ يَكُونَ خَيْرًا لَكُمْ، فَاطْلُبُوهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ، فِي الثَّاسِعَةِ وَالسَّابِعَةِ وَالْخَامِسَةِ»؛ «من بیرون شدم تا شما را از شب قدر خبر بدهم، پس فلانی و فلانی با هم نزاع کردند و از من گرفته شد و شاید این برای شما خیر باشد، پس آن را در دهه‌ی آخر طلب کنید، در شب نهم یا هفتم یا پنجم (از آخر ماه)» و از سعید بن مسیب روایت شده است که گفت: «كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فِي نَفَرٍ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَقَالَ: أَلَا أَخْبِرُكُمْ بِلَيْلَةِ الْقَدْرِ؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَسَكَتَ سَاعَةً، فَقَالَ: لَقَدْ قُلْتُ لَكُمْ مَا قُلْتُ آنفًا، وَأَنَا أَعْلَمُهَا، وَإِنِّي لَأَعْلَمُهَا، ثُمَّ أَنْسَيْتُهَا»؛ «پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم همراه چند نفر از یارانش بود، پس فرمود: آیا شما را از شب قدر خبر ندهم؟ گفتند: آری ای رسول خدا! پس ساعتی سکوت کرد، سپس فرمود: چیزی که اندکی قبل به شما گفتم را در حالی گفتم که شب قدر را می دانستم و مطمئن هستم که آن را می دانستم، سپس چیزی آن را از یاد من برد» و این یعنی فراموش شدن آن بدون علت بوده است، ولی نظر صحیح که عقل بر آن دلالت می کند این است که آن حضرت از شب قدر آگاهی داشت و چگونه آگاهی نداشته باشد از شبی که قرآن بر او نازل شد و فرشتگان و روح بر او فرود می آیند؟! ولی صلاح دید که بر مردم مبهم سازد تا بیش از یک شب به عبادت بپردازند و چیزی که این سخن را تأیید می کند، روایت ابو ذر است که گفت: «قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَخْبِرْنَا أَيَّ لَيْلَةٍ هِيَ؟ قَالَ: لَوْ أُذِنَ لِي لِأَخْبِرْتُكُمْ، وَلَكِنْ التَّمَسُّوْهَا فِي آخِرِ السَّبْعِ، ثُمَّ لَا تَسْأَلْنِي عَنْهَا بَعْدَ مَقَامِي أَوْ مَقَامِكَ هَذَا، ثُمَّ أَخَذَ فِي حَدِيثٍ، فَلَمَّا انْتَبَسَطَ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَسَمْتُ عَلَيْكَ إِلَّا حَدَّثْتَنِي بِهَا، قَالَ: فَغَضِبَ عَلَيَّ غَضَبَةً لَمْ يَغْضَبْ عَلَيَّ قَبْلُهَا وَلَا بَعْدَهَا مِثْلَهَا»؛ «گفتم: ای رسول خدا! ما را خبر بده که آن کدام شب است؟ فرمود: اگر اذن داشتتم شما را آگاه می ساختم، ولی آن را در هفت شب آخر بجوئید و دیگر در این باره از من سؤال نکن، سپس به سخن دیگری پرداخت،

۱. حدیث علی بن حجر عن إسماعیل بن جعفر، ص ۱۸۲؛ السنن المأثورة للشافعی، ص ۳۱۴؛ مسند ابی داود الطیالسی، ج ۱، ص ۴۷۰؛ مصنف ابن ابی شیبہ، ج ۲، ص ۲۵۱؛ مسند أحمد، ج ۳۷، ص ۳۴۶؛ مسند الدارمی، ج ۱۱۱۸؛ صحیح البخاری، ج ۱، ص ۱۹؛ صحیح مسلم، ج ۳، ص ۱۷۲؛ مسند البزار، ج ۷، ص ۱۲۷؛ مختصر قیام اللیل و قیام رمضان و کتاب الوتر للمروزی، ص ۲۵۲؛ السنن الکبری للنسائی، ج ۳، ص ۳۹۶
 ۲. مصنف عبد الرزاق، ج ۴، ص ۲۴۹
 ۳. مصنف ابن ابی شیبہ، ج ۲، ص ۲۴۹؛ مسند البزار، ج ۹، ص ۴۵۵؛ صحیح ابن خزیمه، ج ۳، ص ۲۲۰؛ صحیح ابن حبان، ج ۵، ص ۱۸۰

پس چون انبساط خاطر یافت، گفتم: ای رسول خدا! تو را سوگند می‌دهم که من را از آن آگاه سازی، (ابو ذر) گفت: پس چنان بر من خشمگین شد که هیچ گاه پیش از آن و پس از آن به آن اندازه بر من خشم نگرفته بود» و این صریح در آن است که آن حضرت از شب قدر آگاهی داشت، ولی اذن نداشت که دیگران را از آن خبر دهد و از جهنی روایت شده است که گفت: «يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَخْبِرْنِي بِلَيْلَةِ يَنْتَعَى فِيهَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ»؛ «ای رسول خدا! من را از شبی خبر بده که امید می‌رود شب قدر باشد»، پس فرمود: **«لَوْلَا أَنْ يَشْرَكَ النَّاسُ الصَّلَاةَ إِلَّا تِلْكَ اللَّيْلَةَ لِأَخْبَرْتُكَ»**^۱؛ «اگر نه این بود که مردم جز در آن شب نماز را ترک می‌کردند، تو را خبر می‌دادم» و این نیز صریح در آن است که آن حضرت از شب قدر آگاهی داشت و تنها از این رو بر مردم پوشیده داشت تا نماز را در غیر آن شب ترک نکنند و در روایتی دیگر آمده است: **«إِنَّ الْجَهَنِّيَّ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي صَاحِبُ بَادِيَةِ وَمَا شِيبَةٍ، فَأَوْصِنِي بِلَيْلَةِ الْقَدْرِ أَقُومُ فِيهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: أَوْ لَيْتَيْنِ؟ قَالَ: بَلْ لَيْلَةٌ، فَدَعَا فَسَاؤَهُ، لَا يَدْرِي أَحَدٌ مَا أَمْرُهُ، فَقَالَ النَّاسُ: انظُرُوا اللَّيْلَةَ الَّتِي يَقُومُ فِيهَا الْجَهَنِّيُّ»**^۲؛ «جهنی نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم آمد و گفت: ای رسول خدا! من در بیابان گله‌ای دارم، پس مرا به شب قدر امر کن که در آن بیدار بمانم، پس پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: یا به دو شب؟ گفت: بلکه یک شب، پس او را فرا خواند و در گوش او چیزی را نجوا کرد، طوری که کسی متوجه نشد او را به چه امر کرد، پس مردم می‌گفتند: به شبی نگاه کنید که جهنی در آن شب‌زنده‌داری می‌کند» و این نیز بر آن دلالت دارد که آن حضرت از شب قدر آگاهی داشت و تنها به خاطر مصلحتی از مردم پنهانش می‌کرد، ولی هر کس از آنان را که خود می‌خواست، به صورت پنهانی از آن خبر می‌داد و شکی نیست که سزاوارترین مردم به آگاهی از آن، اهل بیت او بودند که خداوند اراده کرده بود تا هر گونه آلودگی را از آنان بزداید و آنان را کاملاً تطهیر کند و از این رو، سزاوارترین روایت به پیروی، روایتی است که با قول اهل بیت آن حضرت موافق باشد و روایت شده است: **«أَنَّ عَلِيًّا كَانَ يَتَحَرَّى لَيْلَةَ الْقَدْرِ لَيْلَةَ تِسْعَ عَشْرَةَ، وَإِحْدَى وَعِشْرِينَ، وَثَلَاثَ وَعِشْرِينَ»**^۳؛ «علی شب قدر را در شب نوزدهم، بیست و یکم و بیست و سوم جستجو می‌کرد» و این قول از امامان از فرزندان او نیز ثابت است و از این رو، شایسته است که پیروی شود؛ چنانکه یکی از یارانمان ما را خبر داد، گفت:

«سَأَلْتُ الْمَنْصُورَ عَنِ لَيْلَةِ الْقَدْرِ، فَقَالَ: لَوْ عَيَّنَهَا لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ لَعَيَّنْتُهَا لَكُمْ، وَلَكِنْ التَّمَسُّوْهَا فِي لَيْلَةِ تِسْعَ عَشْرَةَ، وَلَيْلَةِ إِحْدَى وَعِشْرِينَ، وَلَيْلَةِ ثَلَاثَ وَعِشْرِينَ، قُلْتُ: أَلَيْسَتْ لَيْلَةُ سَبْعَ وَعِشْرِينَ؟ قَالَ: نِعْمَتِ اللَّيْلَةُ لَيْلَةُ سَبْعَ وَعِشْرِينَ»^۴؛ «از منصور درباره‌ی شب قدر پرسیدم، پس فرمود: اگر رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم

۱. المعجم الكبير للطبراني، ج ۱۳، ص ۱۳۸

۲. مصنف عبد الرزاق، ج ۴، ص ۲۴۹

۳. مصنف عبد الرزاق، ج ۴، ص ۲۵۱

۴. گفتار ۱۱۸

آن را برایتان تعیین کرده بود، آن را برایتان تعیین می‌کردم، ولی آن را در شب نوزدهم و شب بیست و یکم و شب بیست و سوم بجوید، گفتم: آیا شب بیست و هفتم نیست؟ فرمود: شب بیست و هفتم، شب خوبی است!»!

نظر صحیح همین است و عبد الله بن مسعود نیز در روایتی همین را گفته^۱ و نظیر آن به صورت مرفوع نیز از او روایت شده است^۲ و در روایتی از ابو هریره آمده است که گفت: رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: «الْتَمِسُوا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي لَيْلَةِ تِسْعِ عَشْرَةَ، وَإِحْدَى وَعِشْرِينَ، وَثَلَاثِ وَعِشْرِينَ»؛ «شب قدر را در شب نوزدهم، بیست و یکم و بیست و سوم بجوید»، جز آنکه او «وَحَمْسِ وَعِشْرِينَ»؛ «شب بیست و پنجم» را هم به روایت افزوده است^۳ و از جعفر بن محمد صادق روایت شده است که فرمود: «التَّقْدِيرُ فِي لَيْلَةِ تِسْعِ عَشْرَةَ، وَالْإِبْرَامُ فِي لَيْلَةِ إِحْدَى وَعِشْرِينَ، وَالْإِمْضَاءُ فِي لَيْلَةِ ثَلَاثِ وَعِشْرِينَ»^۴؛ «تقدیر در شب نوزدهم، ابرام در شب بیست و یکم و امضاء در شب بیست و سوم رقم می‌خورد» یا فرمود: «فِي لَيْلَةِ تِسْعِ عَشْرَةَ التَّقْدِيرُ، وَفِي لَيْلَةِ إِحْدَى وَعِشْرِينَ الْقَضَاءُ، وَفِي لَيْلَةِ ثَلَاثِ وَعِشْرِينَ الْإِبْرَامُ»^۵؛ «در شب نوزده تقدیر و در شب بیست و یک قضا و در شب بیست و سه ابرام صورت می‌گیرد» و این یعنی همه‌ی این سه شب، شب قدر است، و الله اعلم.

بایگاه اطلاع رسانی دفتر منصورها شیخ خراسانی
مجلس شورای اسلامی ایران

۱. بنگرید به: مختصر قیام اللیل و قیام رمضان و کتاب الوتر للمروزی، ص ۲۵۷؛ شرح معانی الآثار للطحاوی، ج ۳، ص ۹۲؛ شعب الإیمان للبيهقي، ج ۳، ص ۳۳۳.
۲. بنگرید به: أحكام القرآن للجصاص، ج ۵، ص ۳۷۴.
۳. بنگرید به: طبقات المحدثین بأصبهان والواردين عليها لأبي الشيخ الأصبهاني، ج ۳، ص ۵۰۵.
۴. الكافي للكليني، ج ۴، ص ۱۵۹.
۵. الكافي للكليني، ج ۴، ص ۱۶۰؛ من لا يحضره الفقيه لابن بابويه، ج ۲، ص ۱۵۶.

www.alkhorasani.com

بایگاه اطلاع رسانی دفتر منصورها شیخ خراسانی حفظه الله تعالى

* لطفاً بر روی لینک مورد نظر خود کلیک کنید.